

Kurt Jörgne

En sammanställning av händelser m m under mina 42 år i Svenska Flygvapnet.

Maj månad 1943.

Fem studieår vid Nybro Kommunala samrealskola avslutades med realexamen i maj 1943. Varesig studieresultat, (bra betyg i fysik och kemi) eller ekonomin öppnade för fortsatta studier, framtiden var alltså oviss.

Disponenten vid Flerohopps glasbruk, Håkan Sterner, hade vid något tillfälle antytt, att han kunde tänka sig, att bekosta en utbildning till glaskemist.

I Kalmar fanns, sedan ett år tillbaka, en nyuppsatt flygflottilj, F12, Kungl Kalmar flygflottilj, som sökte volontärer i yrkeskrenarna signalister, flygmekaniker och vapenmekaniker.

Eftersom inget besked om kemistutbildning hördes, avsändes en ansökan om anställning som signalist in till F12, en ansökan, som resulterade i en provtjänstgöring under sommaren 1943. Det var ett stort antal förhoppningsfulla ynglingar, från i första hand södra Sverige, som ville pröva lyckan. Eftersom kasernerna ännu inte var helt klara, blev vår förläggning en byggbarack, där vi sov på väl halmstoppade pappersmadrasser. Klädseln blåställ, grova skor och båtmössa. På bröstet en nummerlapp, så att befälet skulle kunna notera vårt uppträdande.

1943-09-01

Provtjänstgöringen avslutad. Chefen F12 hade fattat sitt beslut. Uppställning, genom namnupprop, fördelning i två grupper. Besked till ena gruppen: ni är antagna och kan skriva kontrakt på expeditionen. Till andra gruppen: ni hämtar ut era civila kläder och erhåller biljett för hemresa på expeditionen.

Jag befann mig i den första gruppen. Eftersom inget besked erhållits vad gällde kemistutbildning, satte jag mitt namn under ett kontrakt, som signalmekaniker vid F12, Kontraktstid fyra år, under tiden fri "bostad", förplägnad, beklädnad. Lön första året 50 kr/mån. Av dessa sattes 15 kr/mån in på ett s k "kommisarv", att utbetalas efter kontrakttidens slut. En fika på markan kostade 35 öre.

Vi fick nu lämna byggbaracken för inflyttning i nya moderna kasernar. Logement med fyra uppfällbara sängar. dagrum, duchar m m. I övrigt hade vi tillgång till matsal, marketenteri, gymnastiksal, sjukhus.

Blåstället byttes ut mot uniform med hög krage. Uniformstväng gällde vid permissioner. Ingen permission förrän man kunde uppvisa perfekt permissionsuniform och en regelriktig honnör.

1943-09-01--46-04-16

Under denna tid genomfördes den s k underbefälsutbildningen. Utbildningen var uppdelad i tre skeden, vicekorpral-, korpral-, och furirskola med befördran till respektive grad. En del av utbildningen genomfördes vid Flygvapnets signalskola (FSS) i Västerås. (En fördel för mig var, att jag råkade ha två mosttrar bosatta i denna stad). Utbildningen var omfattande och av god klass. Den förmedlades av, som regel, duktiga och engagerade lärere, varav några skulle komma, att framstå som föredömen för oss unga.

Byggandet av tillfälliga telefonlinjer upptog en stor del av den första tiden.

Ett av huvudämnena var, att uppöva färdigheten i morsetelegrafering. Målsättningen var, att efter genomgången furirskola klara proven för 1.klass telegrafistcertifikat. Tanken för många

var, att efter kontrakttidens slut gå ut på sjön som telegrafister. Ett ämne som intresserade mig i hög grad var elektrolära och som kom att präglade min tjänst i flygvapnet. Övningar av olika slag kom att bedrivas på platser som: Hultsfred, Orsa, Stora Tuna, Piteå och Veberöd.

46-10-01

Befordrades till furir i Flygvapnet. Ett stort steg. Dags att lämna logementet och flytta in i eget rum. (Furirrum). Uniform med skjorta och slips. Rätt att gå civil. Månadslön ca 200 kr. I samband med denna befordran skedde som regel uttagning till förarutbildning baserade bl a på uppnådda resultat under genomgången utbildning. Vad resultatet beträffade borde jag varit kvalificerad, men jag hade fått ett problem, mina ögon hade börjat krångla. Utsattes för täta katarrer. Skulle komma att påverka mig under många år till problemet plötsligt upphörde vid 50 årsåldern Ett minne kvarstod dock, synskärpenedsättning.

46-04-20

Nu var det dags att börja något nytt. Utbildning till flygsignalist/navigatör. De många timmarna träning på morsetelegrafi skulle nu komma till praktisk användning. F12 hade tre flygande divisioner.

Det började med, att hämta ut utrustning i form av flygoverall, fallskärm, flyghuva, flytväst, väska med navigationsutrustning, stövlar och en blå halsduk. Blå var nämligen den tredje divisionens färg och det var på den jag hamnade. Divisionschef var kapten Sven Lampell, en mycket bra och omtyckt chef. Han kom senare, att gifta sig med skådespelerskan Eva Dahlbäck. Divisionens flygplan utgjordes av det första helsvenska flygplanet SAAB B17. Ett lätt bombflygplan, som fällde sin bomblast, max 1000 kg, i brant dykning. Störtbombfällning. Nu följde en spännande och omväxlande tid, med mycket flygning och utbildning i navigering och flygbestämmelser. Vid den tiden drabbades flygvapnet av många olyckor, ca 50-tal dödsfall/år.

Två av dem, som förolyckades, var goda kamrater till mig. Man fick ibland frågan varför man inte slutade med ett så riskfyllt jobb. Tanken fanns väl där ibland, men det månatliga flygtillägget betyde mycket och så tänkte man, *det kan inte drabba mig*.

Under 2.Vk började man tala om en ny uppfinning, nämligen RADAR, som fritt översatt betyder "upptäcka och riktningsmäta med hjälp av radiovågor". Radarn hade utvecklats under kriget och fått en avgörande betydelse för bl a Englands försvar mot de tyska massiva flygangreppen 1942. Även för mig skulle radarn få avgörande betydelse för min fortsatta verksamhet.

Efter kriget kunde Sverige köpa in ett antal radarstationer från England. I Sverige användes till början ordet, *ekoradio*, varför stationerna fick beteckningen ErIIIB. Varje flottilj tilldelades en station, som i första hand avsågs vara till hjälp vid trafikledningen. Övriga stationer utnyttjades för att förstärka luftbevakningen.

För att svara för teknisk och operativ utbildning på den nya materielen öppnades en ny skola, Flygvapnets Radarskola (FRAS) vid F2 Hägernäs.

47-02-10--03-01

Dags att besöka F2 Hägernäs för första gång (det skulle så småningom bli flera). Kommanderad till utbildning på nya materielen, radarstation ErIIIB, vid FRAS. Gav nya intressanta kunskaper i min smak.

Efter utbildningen blev jag chef för den på F12 befintliga radarstationen med bl a som uppgift att biträda trafikledaren vid övervakningar och landningar i dåligt väder.

47-03-01

Samtliga prov för erhållande av 1.klass telegrafistcertifikat var nu avklarade och godkända. Planerna hade varit, att med certifikatet på fickan, gå till sjöss som telegrafist. Uppkomna förhållanden gjorde, att detta inte var möjligt.

47-11-01

Som ställföreträdande radartroppchef hade jag hand om flottiljens radarstation ER3B. I uppgiften gick bl a, att biträda trafikledaren med lägesuppgifter vid inflygningar i dåligt väder.

48-05-01

F12 ombeväpnades från lätt bomb (B17) till jakt (J21). Detta innebar, att signalisterna inte längre fyllde någon uppgift på flygande division. Flygtjänsten kom nu, att bedrivas som s k allmän flygträning (AFT) på olika tvåsitsiga flygplan. Minst tre flygningar i månaden krävdes för att få behålla flygtillägget. En hel del flygningar gjordes med flygplan B5 med svenske mästaren i brottning, Laruy Månson, som förare. Bl a gjorde vi en flyfuppvisning över Solhem och Flerohopp. Det blev också många flygtimmar öster om Öland med sk "korvdragning". "Korven" en tygstrut i slutet av en lång vajer som drogs efter en bogserare. Jaktflygplanen tränade skjutning mot korven.

48-10-01--49-05-13

Utbildning till underofficer påbörjades vid Flygvatnets centrala skolor (FCS) i Västerås. Långa, arbetsamma månader med många resor till familjen i Kalmar och Älmeberg. Hade god nytta av mina två mostrar, Ingegärd och Ines, som var bosatta i staden. I utbildningen ingick många elevledda lektioner. Underofficerens huvudsakliga uppgift var, att agera utbildare. Det visade sig, att jag hade mycket goda förutsättningar och intresse för lärarjobbet. Vid utbildningens slut kunde jag notera ett ganska bra resultat. Bland 38 elever gick jag ut som nr 9.

49-05-14

Min tid som tillhörande Kungl Kalmar flygflottilj är nu efter 6 år tillända. Ny fredsplacering blir Kungl Blekinge flygflottilj (F17) i Kallinge med bosättning i Ronneby. Nu blir det återigen dags för aktiv flygtjänst som signalist/navigatör. Även denna gång på 3:dje divisionen, nu med ett tvåmotorigt bomb- och torpedflygplan T18. Även detta ett SAAB-flygplan. Flygplanet kunde också vara bärare av en imponerande 57 mm kanon. Tyvärr inträffade några olyckor under T18-tiden. En av de förolyckade signalisterna var en mycket god vän till mig, Sixten Andersson.

49-09-01

Befordrades till sergeant vid flygvapnet. Ett stort steg i karriären. Nådde graden på kortast möjliga tid.

51-08-17--10-24

Kommenderad till F6 Karlsborg för att delta i utbrovning av en amerikansk transportabel radarstation, som i Sverige fick beteckningen PS 41/T. Vi åkte runt i Sverige, från Listerlandet i söder till Kiruna i norr, för att prova stationens prestanda på olika typer av uppställningsplatser. Deltog även i övningar bl a på Ålleberg och Ornsalahalvon.

51-12-01

Kommenderades till F2 Hägernas med uppgift, att utbilda lärarna på Radarskolan (FRAS) på den nya radarstationen,

Det blev dock ingen kort kommendering, jag kom att stanna på F2 i 22 år.

Fick nu fullgöra flygtjänsten som AFT, dels på F2 i flygräddningens (FRÄD) Catalinor dels på F8 Barkarby.

52-04-01

Fredsplacerades vid Kungl Roslagens flygkår (F2), som kurschef och lärare vid FRAS.

I juni månad 1952 inträffade ett par dramatiska händelser, som i hög grad påverkade F2, flygvapnet och Sverige. Vid lunchtid 06-13 tappades plötsligt kontakten med en flygvapnet tillhörig DC 3:a under signalspaning över Östersjön. Intensiva sökningar sattes in med bl a två Catalinor och en T2:a från F2. Jag kom att delta som navigatör och signalist. Ljusa nätter medgav flygning i stort sett dygnet runt under de kommande dyggen

Tidigt på morgonen 06-19 var båda Catalinorna i luften, då den ena rapporterade, att den var beskjuten av rysk jakt, medan den andra återvände till F2. Att beskjutningen resulterat i nedskjutning var nu ett faktum. Den återvända Catalinan gjordes omedelbart klar för att gå ut till den befarade haveriplatsen för, att om möjligt, undsätta eventuella överlevande. Vid start ingick jag i besättningen som navigatör. När vi kom ut till den befarade haveriplatsen upptäckte vi ganaka snabbt en lufttom gummibåt med tecken till, att ha varit beskjuten. Stämningen i flygplanet blev mycket tryckt. Tanken, att besättningen gått förlorad, låg nära till hands.

Först ca fyra timmar senare stod det klart, att så inte var fallet. Efter beskjutningen hade man lyckats landa och bli upplockade av ett tyskt lastfartyg, som förde dem till Åbo. *Glädjen blev stor.*

Några spännande dagar, som följts med stort intresse, var härmed tillända. De båda episoderna kom sedan. att benämnas som *Catalinaaffären.*

Som följd av Catatioaaffären vidtogs flera åtgärder bl a: radarstationer och luftförsvarscentraler fick dygnetruntbemanning med uppgift att följa verksamheten över Östersjön, en rote jaktflygplan hölls i högsta beredskap for att ingripa vid eventuella incidenter.

För F2 och Radarskolans del innebar det. att kravet på antalet utbildade radarobservatörer ökade markant.

61-07-01

Efter lång väntan, 12 år, kom så befordran till Fanjunkare. De många utnämningarna, som gjorts under kriget, innebar stor brist på stater, därav den långa väntan.

Under 50-talet användes inom stridsledning och luftbevakning ett system, som gick under benämningen stril 50, (stridsledning och luftbevakning m/50). Det var ett system, som i huvudsak grundade sig på, att tallede överföra information, ex vis radardata, till luftförsvarscentraler. Den erhållna informationen markerades sedan på stora lägeskartor.

Man började nu tala om den digitala tekniken, ettor och nollor, och hur den skulle kunna användas inom STRIL. Utredningar och planering för ett nytt strilsystem, stril 60 hade startat upp. Detta skulle få stor betydelse för mig och för utbildningen på FRAS, som i samband med detta bytte namn till STRILS.

Mitt stora tekniska intresse gjorde, att jag fick möjlighet till egen utbildning vid industrin i de nya datoriserade systemen, för att sedan i min tur agera lärare för elever av olika kategorier. Utbildningen ägde rum, dels på F2, och senare på F18, men även på anläggningar i olika delar av landet.

67-06-06

Upptagen i svärdsorden som svärdsman.

66-07-01--67-10-01

Vikarierade som avdelningschef (Avd L)

Allt eftersom tiden gick krävdes modifieringar av systemen, vilket innebar nya utbildningar och samverkan med industrin. Mycket stimulerande. Det gav också många fina middagar på Stockholms krogar. Ett populärt ställe var Stallmästargården, där det bl a bjöds på många julluncher. Mutor?

Inom ett annat område, där den nya tekniken skulle få stor betydelse, var simuleringar för utbildning i stridsledning och luftbevakning. Även inom detta område blev jag hårt engagerad.

67-10-01

Efter 21 år är nu min tid som ingående i den flygande personalen slut. Det blev flygning med ett tiotal flygplantyper under längre eller kortare tid. Det blev bara ett mera allvarligt tillbud, som hände på F2 1957. Efter en navigeringsflygning med ett tvåmotorigt ambulansflygplan, missbedömde föraren höjden med en hård landning som följde. En av flottörerna bröts av, flygplanet grävde runt och lade sig på sidan, den sida, som hade ingångsdörren. Utöver föraren och jag hade vi två värnpliktiga ombord. Alla fyra lyckades komma ut, innan flygplanet sjönk.

67-10-0§

Befordrades till Förvaltare vid flygvapnet.

Förvaltare var den högsta underofficersgraden, en s k urvalsgrad. Detta innebar, att befordran inte skedde efter tid och tillgängliga stater, utan efter skicklighet och kunnande.

I slutet av 60-talet stod det klart, att F2 skulle komma att läggas ner vid halvårsskiftet 1974 och att utbildningsverksamheten skulle flyttas till F18 Tullinge. Detta innebar, att planeringsarbete för en ny byggnad, med omfattande simuleringsutrustningar, inleddes i nära samarbete med industrin. (Datasaab).

Återigen är jag hårt engagerad. Ingick i en grupp om fyra man, TAST-gruppen. (Traineranläggning STRIL)

Det medförde också ett två veckor långt englandebesök. Ingick i en grupp om fyra, som studerade engelsk utbildning och anläggningar.

72-07-01

Ny befälsordning, enhetsbefäl, genomförs i försvaret. Alla blir nu officerare, vilket bl a innebar, att alla underofficersgrader försvinner. Den eftertraktade graden Förvaltare ersätts nu av Kapten.

De första åren på 70-tal blev för mig en mycket svår tid med besvärliga depressioner. Under en svärbemästrad övning i Norrland, kom en misstänksam kadett, att förhindra, att jag fullföljde en dramatisk handling.

74-06-30

Efter att militär verksamhet pågått sedan 1919, var nu tiden inne för nedläggning av F2. På kvällen den 30:de halades den tretungade flaggan för sista gång. Det kändes lite vemodigt. Hade haft 22 bra år i Flygvapnets finaste miljö.

74-07-01

Dags att starta upp verksamheten på F18 Tullinge under namnet Flygvapnets Södertörns-skolor. Det kunde ske i en modern arkitektritad byggnad, STRILS-byggnaden. Moderna ändamålsenliga utrymmen som lärarrum, lektions-salar, kontor och avancerade övningsanläggningar.

Under tiden på F18, 1974-07-01 till pensioneringen 1985, var som tidigare min huvuduppgift kurschef och lärare på i första hand utrustningar ingående i stril/60. Utbildningen ägde rum dels på STRILS dels på respektive anläggningar.

Ett avbrott i utbildningsverksamheten blev en kommendering till Flygstabens centralavdelning 77-09-05--78-06-30. Avsikten var nog att det skulle bli en längre tid, men jag trivdes inte med stabsjobbet. Dels var min självsäkerhet alldeles för dålig för ett sådant jobb, dels fick jag inte de utlovade arbetsuppgifterna. Det kom, att handla om den optiska luftbevakningen om vilken jag hade lite erfarenhet och inget intresse. Det kändes skönt, att komma tillbaka till STRILS igen

Modifieringar av STRIL-- och TAST-anläggningar gav nya kontakter med industrin i form av utbildning och nya läraruppgifter. När det gällde TAST-modifieringen blev planeringsarbetet delvis förlagt till USA (Florida), vilket givetvis innebar en upplevelse.

Trevliga kommenderingar och avbrott i lärarverksamheten var tjänstgöring i en grupp, som gick under benämning Tustril. Gruppen hörde hemma i Bålsta och höll på med utprovningar av nya digitala system för stridsledning och luftbevakning. Som vanligt utfördes verksamheten i samarbete med industrin och dess programmerare.

Pensioneringen närmar sig. Men innan det var dags deltog jag i utprovningen av en ny rörlig RGC (radargruppcentral). Den innehöll den senaste (1985) typen av elektronik och kunde fungera självständigt eller i förening med överordnad central.

Vid min pensionering återstod utbildning av kadetter och aspiranter samt personal på ett par anläggningar. För att genomföra denna utbildning blev jag kvar ett par månader som konsult. Mycket lönande ekonomiskt.

85-06-30

Så var då tiden inne, att efter 42 år avsluta min tjänst i Flygvapnet. Det markerades med en trevlig sammankomst på officersmässen. Tal av chefen, Åke Svedmark, en del överraskningar och många roliga och trevliga minnen.

De 42 åren hade i huvudsak bestått av flygtjänst och lärartjänst. Flygtjänsten gav bl a spänning, vissa favörer som, flygtillägg, hotellförläggning under övningar, årliga fjällvistelser (Sälen, Storlien, Hemavan, Hållfjället). På den negativa sidan hör givetvis risktagandet, men som framgått klarade jag mig bra, bara ett allvarligt tillbud.

Som framgått tidigare, var lärartjänsten något, som jag gillade och hade speciell fallenhet för. Av speciellt värde var, att lärarjobb gav stora möjligheter till utbildning vid industrin på senaste utvecklingen inom datatekniken.

7.

Tyvär gav lärarjobbet små möjligheter till karriär, utöver det vanliga. Ett annat hinder i den vägen var mina ständigt återkommande ögonproblem. som bl a satte stopp för förarutbildning.

Med en titt i backspegeln kan man konstatera:

1. att mina arbetsuppgifter många gånger var mera kvalificerade, än vad som gällde för min grad. Att motsatsen kunde äga rum, får belysas av följande episod:

En radarstation i norrköpingsområdet hade fått ny datautrustning. Min uppgift var, att utbilda personalen på den nya utrustningen. På plats, men i annat ärende, fanns en kapten Olsson från flygstaben. Plötsligt fick chefen ett meddelande, att chefen för Flygvapnet avsåg komma för att få en visning av det nya systemet. Stor kallabalik, vem skulle kunna svara för en sådan visning? Det skall givetvis Jörgne göra, ansåg den redan då framsynte kapten O. Det gick dock inte för sig, att en sergeant hade fått i uppgift, att tala inför en general. Problemet löstes genom att chfskonstruktören för systemet kom ner från Stockholm och hade en genomgång för flygvapenchefen, medan jag och eleverna fick ha idrott. (Händelsen utspelade sig i mitten av 50-talet)

Kaptenen Olsson blev så småningom chef för flygvapnet. En mycket bra sådan. Enligt obekräftade uppgifter lär han, tillsammans med Björn, ha varit två av Kalmar Läroverks A-studenter.

2. att mina tilltänkta yrken, radiotelegrafist och glaskemist, inte hade haft framtiden för sig. Telegrafisten blev ganska snart utkonkurrerad av världsomspännande kommunikationssystem via satelliter och en omfattande nedläggning av de småländska glasbruken minskade behovet av kemister. Flerohopps glasbruk var ett av de första. Där släcktes för alltid ugnarna 1960

Klar med dessa nedteckningar var jag den 30. maj 2015. Jag hade då varit pensionär i 39 år och förberedelser för att fira min 90:de födelsedag pågår.